

ZAMONAVIY ARXITEKTURA: SHAKL, FALSAFA VA KELAJAK

Rajapov Ramazon Shuhratovich

Termiz Davlat Muhandislik va Agrotexnologiyalar universiteti o'qituvchisi

Jurayev Sanjar Mamatmurod o'g'li.

Termiz Davlat Muhandislik va Agrotexnologiyalar universiteti o'qituvchisi

Anotatsiya: XX asr boshlarida shakllangan modern arxitektura yo'nalishining vujudga kelishi, asosiy tamoyillari va uning zamonaviy shaharsozlikdagi roli tahlil qilinadi. Modern arxitekturaning "form follows function" g'oyasi asosida shakllangan minimalistik yondashuvlari, yangi materiallar va texnologiyalar orqali arxitektura san'atining yangi bosqichga ko'tarilishi yoritiladi. Shuningdek, mashhur arxitektorlarning ishlari misolida modern arxitekturaning amaliy ahamiyati va bugungi kundagi talqinlari ko'rib chiqiladi. Maqola orqali o'quvchi modern arxitekturaning nafaqat tashqi ko'rinishi, balki uning falsafiy asosi va ijtimoiy funksiyalarini ham tushunib oladi.

Kalit so'zlar: Modern arxitektura, minimalizm, funksionalizm, Le Corbusier, zamonaviy shaharsozlik, urbanizm, arxitektura tamoyillari, postmodernizm, zamonaviy bino dizayni.

Modern arxitektura XX asr boshlarida sanoat inqilobidan keyingi davrda shakllana boshlagan bo'lib, u avvalgi tarixiy uslublardan tubdan farq qilardi. Yangi texnologiyalar, temir, beton va shisha kabi materiallarning arxitekturada keng qo'llanilishi bu yo'nalishga zamin yaratdi. Bu davr arxitektorlarini ilgari amal qilingan dekorativ bezaklardan ko'ra, binolarning funksionalligi va soddaligi ko'proq qiziqtirardi. Modern arxitektura – bu ortiqcha bezaklardan voz kechish, amaliylikni ustuvor qo'yish va zamonaviy jamiyat ehtiyojlariga javob beruvchi shakllarni yaratish harakatidir.

Arxitekturadagi bu burilish ko‘proq urbanizatsiya jarayonlari, sanoat rivoji va yangi ijtimoiy tartibotlar bilan bog‘liq edi. Odamlar tez quriladigan, qulay va zamonaviy yashash hamda ishlash joylariga muhtoj edi. Shu tariqa, modern arxitektura zamonaviylikka intilishning belgisi sifatida yuzaga keldi.

Modern arxitekturaning asosiy tamoyillari

Modern arxitektura o‘zining aniq tamoyillari bilan ajralib turadi. Eng muhim shiorlardan biri – “Form follows function”, ya’ni “shakl funksiyaga ergashadi”. Bu degani, bino tashqi ko‘rinishi uning ichki vazifasi asosida yaratiladi. Binoda ortiqcha bezaklar emas, balki foydalanish qulayligi va funksionallik muhim hisoblanadi.

Yana bir asosiy xususiyat – minimalizm. Modern arxitektura murakkab naqsh va dekoratsiyalardan voz kechadi, o‘rniga toza chiziqlar, soddalik va ochiq makonlarga urg‘u beradi. Binolarda tabiiy yorug‘likdan maksimal darajada foydalanish, ochiq reja asosida ichki makonlarni tashkil etish odatiy holga aylangan.

Bundan tashqari, yangi materiallar – temir-beton, po‘lat va shisha – arxitektorlar uchun yangi imkoniyatlar yaratdi. Bu materiallar yordamida ilgari qurib bo‘lmaydigan baland va keng binolar barpo etildi. Aynan shu yondashuvlar modern arxitekturaning sanoat, savdo va ijtimoiy inshootlarda keng qo‘llanishiga olib keldi.

Mashhur arxitektorlar va ularning asarlari. Modern arxitektura tarixida bir qator buyuk arxitektorlar o‘zining ilg‘or g‘oyalari bilan ajralib turgan. Ulardan biri — Le Corbusier. U “uy — bu yashash uchun mo‘ljallangan mashina” degan tamoyilni ilgari surgan. Uning mashhur ishlari orasida Villa Savoye (Fransiya) bor bo‘lib, ochiq reja, ustunlar va tekis tom kabi elementlar bilan tanilgan.

Ludwig Mies van der Rohe ham modernizmning asoschilaridan biridir. U “kamroq — bu ko‘proq” (less is more) shiori bilan mashhur bo‘lib, uning ishlarida soddalik, shaffoflik va geometriyaga asoslangan shakllar ustunlik qiladi. Uning Seagram Building (Nyu-York) loyihasi modern arxitekturaning timsoli hisoblanadi.

Shuningdek, Zaha Hadid nomi kechki modernizm yoki dekonstruktivizm bilan bog‘liq. Garchi u klassik modernistlar davridan keyin faoliyat yuritgan bo‘lsa-

da, uning ishlarida modern arxitektura prinsiplarining zamonaviy talqini mujassam. Heydar Aliyev markazi (Ozarbayjon) bunga yorqin misoldir.

Bu arxitektorlarning asarlari modern arxitekturaning nafaqat nazariy, balki amaliy jihatdan qanday ishlashini ko'rsatadi.

Modern arxitektura va urbanizm. Modern arxitektura shaharsozlik — urbanizm bilan chambarchas bog'liq. Sanoatlashtirish davrida aholi shaharlarga ko'chib o'ta boshlagach, yangi yashash joylariga ehtiyoj ortdi. Modern arxitektorlar shahar makonlarini qayta tashkil etish g'oyasini ilgari surdilar.

Le Corbusier tomonidan taklif etilgan "Radiant City" konsepsiyasi bunga misol bo'la oladi. Bu loyiha yuqori qavatli turar joy binolari, yashil hududlar va transport tarmog'i uyg'unlashgan zamonaviy shahar konsepsiyasi edi. Modernizm shaharlarni tartib bilan rejalashtirish, funksiyalarni ajratish va ochiq fazolarni ko'paytirishga intildi.

Yangi arxitektura uslubi turar joylardan tortib, ofis binolari, maktablar, shifoxonalargacha bo'lgan barcha inshootlarga tatbiq etildi. Bu esa shaharlarning zamonaviy qiyofasini belgilab berdi.

Tanqidlar va postmodernizmga o'tish

Modern arxitektura bir necha o'n yilliklar davomida yetakchi yo'nalish bo'lib kelgan bo'lsa-da, vaqt o'tishi bilan u tanqid ostida qoldi. Ba'zi mutaxassislar uning haddan tashqari soddaligi va shaxsiyatsizligidan shikoyat qildilar. Ayniqsa, yirik turar joy komplekslari ko'pincha sovuq, odamlarni begonalashtiruvchi makon sifatida baholandi.

Shuningdek, barcha joylarda bir xil uslubdagi binolarning paydo bo'lishi madaniy va tarixiy xususiyatlarni yo'qotishga olib kelgani tanqid qilindi. Bu tanqidlar natijasida postmodernizm shakllandi — bu yo'nalish modernizmning qat'iy va rasmiy chegaralariga qarshi chiqqan holda, emotsiyaga boy, rang-barang va tarixiy elementlarga ega arxitekturani ilgari surdi.

Xulosa: Modern arxitektura XX asrda arxitekturaviy fikrlashga tub burilish olib kirgan muhim harakatdir. Uning funktsionallikka asoslangan yondashuvi, yangi

materiallar va texnologiyalarni arxitektura bilan uyg'unlashtirishi zamonaviy shaharlar rivojida katta rol o'ynadi. Garchi u ba'zi hollarda tanqid ostida qolgan bo'lsa-da, modernizmning asosi bo'lgan falsafa hanuzgacha zamonaviy loyihalash jarayonlarida o'z aksini topmoqda. Bugungi kun arxitektorlari uchun modern arxitektura — bu oddiylilikda go'zallikni, funksionallikda estetikani izlashda yo'l ko'rsatuvchi manba hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Жураев, С., & Беккамов, М. (2022). КЛАССИФИКАЦИЯ ВИСЯЧИХ МЕТАЛЛИЧЕСКИХ КОНСТРУКЦИЙ (ТРОСОВЫХ И МЕМБРАННЫХ) ПОКРЫТИЙ. O'ZBEKISTONDA FANLARARO INNOVATSIYALAR VA ILMIY TADQIQOTLAR JURNALI, 2(14), 997-1002.
2. Жураев, С., & Сатторов, К. (2023). Расчет Тросовых Висячих Покровтий В Пк Лира. Periodica Journal of Modern Philosophy, Social Sciences and Humanities, 16, 119-123.
3. Жўраев, С. ИМОРАТЛАРИНИНГ (2023). АЛИШЕР АРХИТЕКТУРАСИ. НАВОИЙ ДАВРИ O'ZBEKISTONDA FANLARARO INNOVATSIYALAR VA ILMIY TADQIQOTLAR JURNALI, 2(16), 142-146.
4. Turayev, S., & Sanjar, J. (2023). ZILZILA VAQTIDA BINO VA ZAMIN GRUNTLARINING O'ZARO TA'SIRI. Finland International Scientific Journal of Education, Social Science & Humanities, 11(2), 410-414.
5. Sanjar, J. (2023). DEVELOPMENT OF CULTURE AND ENTERTAINMENT PARKS. American Journal of Pedagogical and Educational Research, 9, 49-52.
6. Жураев, С., & Тураев, Ш. (2023). ДВУХПОЯСНЫЕ ПРЕДВАРИТЕЛЬНО НАПРЯЖЕННЫЕ СИСТЕМЫ. ИОДКОР О'QITUVCHI, 3(29), 77-81.
7. Жураев, С., & Сатторов, К. (2023). ТЕРМИНОЛОГИЯ И КЛАССИФИКАЦИЯ ВИСЯЧИХ И ВАНТОВЫХ МОСТОВ. Innovations in Technology and Science Education, 2(9), 197-206.

8. Хурсандов, Э. Ў. (2024). ЭГИЛУВЧИ ЭЛЕМЕНТЛАРНИ ҲИСОБЛАШ ВА УЛАРНИНГ АФЗАЛЛИКАРИ. ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ, 47(5), 73-76.

9. Mamatmurod ogli J. S. et al. QURILISH BOSH PLANI, MATERIAL VA KONSTRUKSIYALARNI OMBORLARGA JOYLASHTIRISH //ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ. – 2024. – Т. 47. – №. 5. – С. 66-72.

10. Mamatmurod ogli J.S. et al. ASOS, PODEVORLAR VA ORAYOPMALARNI KUCHAYTIRISH VA ULARNING MONTAJ SAMARADORLIGINI OSHIRISH //ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ. – 2024. – Т. 47. – №. 5. – С. 54-59.